

ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน
ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลนาเกลือ อำเภอสุมทรีเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ
Factors affecting the preparation of local development plans by participation
of people in the Na Kluea Subdistrict Administrative Organization area Phra
Samut Chedi District Samut Prakan Province

นางสาวมาลินี อำพรเวช
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชญาณี ทัศนาศาสตร์

บทคัดย่อ

การค้นคว้าอิสระครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ศึกษาวัตถุประสงค์ของการวิจัย 1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลนาเกลือ อำเภอสุมทรีเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ 2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลนาเกลือ อำเภอสุมทรีเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ

ผลการศึกษาพบว่าสรุปผลการศึกษา ปัจจัยที่มีผลกับการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาฯ จากการศึกษาสรุปได้ว่าปัจจัยที่มีผลกับการมีส่วนร่วมในการประชาคมจัดทำแผนพัฒนาฯ ของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นประชาชนที่เข้าร่วมในเวทีประชาคม ปัจจัยหลักคือ ประชาชนต้องการใช้โอกาสในเวทีประชาคมเข้าร่วมแสดงความคิดเห็น ในการพัฒนาหมู่บ้านของตนเองให้มีความเจริญก้าวหน้า และต้องการให้องค์การบริหารส่วนตำบลได้รับทราบ พร้อมทั้งนำปัญหาหรือความคิดเห็นของประชาชนไปดำเนินการแก้ไขหรือบรรจุไว้ในแผนพัฒนาฯ จึงกล่าวได้ว่าการจัดทำประชาคมขององค์การบริหารส่วนตำบลนาเกลือเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น กระบวนการขั้นตอนมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาฯ องค์การบริหารส่วนตำบลนาเกลือ เปิดโอกาสให้ประชาชน มีส่วนร่วมในการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมตรวจสอบ ร่วมรับผลประโยชน์ ตลอดจนการเสนอความคิดเห็นในการตัดสินใจการดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาฯ ซึ่งประชาชนในตำบลนาเกลือมีส่วนร่วมในแต่ละขั้นตอน คือ ขั้นตอนเตรียมการ ประชาชนมีส่วนร่วมในขั้นตอนการสรรหาและคัดเลือกตัวแทน เพื่อเป็นคณะกรรมการจัดทำแผนพัฒนาตำบลนาเกลือ และการเปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการคัดเลือกตัวแทน เพื่อเป็นคณะกรรมการจัดทำแผนพัฒนาฯ จากเวทีการประชุมประชาคมของ แต่ละหมู่บ้านโดยผู้ที่ได้รับเลือกเป็นคณะกรรมการจัดทำแผนพัฒนาฯ เป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับจาก มติที่ประชุมของเวทีประชาคมที่ได้แสดงเจตนารมณ์ผ่านกระบวนการการเลือกตั้งโดยตรง

คำสำคัญ ผลกระทบต่อการจัดทำแผน, แผนพัฒนาท้องถิ่น, การมีส่วนร่วมของประชาชน,

1. บทความค้นคว้าอิสระเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลนาเกลือ อำเภอสุมทรีเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ”

2. นักศึกษาปริญญาโทหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต กลุ่มวิชาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

3. อาจารย์ที่ปรึกษาค้นคว้าอิสระ

Abstract

This independent study aims to study the objectives of the research 1. To study the participation of the people in the preparation of the naklua subdivision development plan. To study the factors affecting the participation of the people in the preparation of the development plan of naklua subdivision administration. Phra Samut Chedi District, Samut Prakan Province

The results showed a summary of the results. Factors affecting participation in the preparation of the development plan from the study concluded that the factors that affect the participation in the community developed a development plan of the sample, which were people participating in the community forum. The main factor is that people want to take the opportunity in the community arena to participate in their comments. To develop their own villages to prosper. Progressive and want the District Organization to be able to Therefore, it is said that the community of naklua subdivision organizations is an opportunity for the development of the organization to be prepared. People have been involved in local development. The process of engaging the people in the preparation of the development plan of naklua subdivision administration. Allow people to participate in co-ordination, co-ordination, decision making, auditing, participation in benefits, as well as offering opinions on decision making decisions. To prepare a development plan which the people of Naklua subdistrict participate in each step, namely the preparation stage. The public is engaged in the recruitment and selection process. Representatives to be on the board of directors to prepare a plan for the development of Naklua district and to allow public participation. In selecting representatives to be the development plan committee from the community forum of each village, the person chosen as the development plan committee is recognized by the resolutions of the community forum that has expressed its intentions through the direct election process.

Keyword: impact on planning, local development plan, public participation

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 287 บัญญัติไว้ว่าให้ ประชาชนในท้องถิ่น มีสิทธิมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องจัดให้มีวิธีการที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมดังกล่าว ในกรณีที่การกระทำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะมีผลกระทบต่อ ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในท้องถิ่นในสาระสำคัญ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องแจ้งข้อมูลรายละเอียดให้ ประชาชนทราบก่อนกระทำการเป็นเวลาพอสมควร และในกรณีที่เห็นสมควรหรือได้รับการร้องขอจากประชาชนผู้ มีสิทธิเลือกตั้ง ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นก่อนการกระทำนั้น หรืออาจจัดให้ ประชาชนออกเสียงประชามติเพื่อตัดสินใจก็ได้ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องรายงานการดำเนินงานต่อ ประชาชนในเรื่องการจัดทำงบประมาณการใช้จ่าย และผลการดำเนินงานในรอบปีเพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วม ในการตรวจสอบและกำกับการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วย “การมีส่วนร่วมของประชาชน” ถือเป็นหลักการสากลที่ได้รับการยอมรับว่ามีความสำคัญและจำเป็นในสังคมประชาธิปไตย กฎหมายรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นบทบัญญัติสูงสุดของประเทศ สะท้อนเจตนารมณ์ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างชัดเจน รวมถึง การปฏิรูปการบริหารงานภาครัฐภายใต้แนวคิดการบริหารภาครัฐแบบมีส่วนร่วม (Participatory Governance) และแนวคิดธรรมาภิบาล (Good Governance) ตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นหัวใจหรือเป็นองค์ประกอบที่ขาด มิได้ การปกครองท้องถิ่น คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนปกครองตนเอง หรือกำหนดวิถีชีวิตและอนาคตของชุมชน โดยคนในชุมชน ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นความจำเป็น ดังเห็นได้ว่าการกำหนดให้ผู้บริหารท้องถิ่น และสมาชิกสภาท้องถิ่นต้องเป็นตัวแทนของประชาชนซึ่งมาจากการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านกระบวนการ เลือกตั้ง นอกจากนั้น ยังกำหนดให้ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานและตรวจสอบการทำงาน ของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีเป้าหมายในการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตอบสนองต่อความ ต้องการของประชาชนได้ตรงจุด แก้ปัญหาได้รวดเร็ว สร้างความโปร่งใส รวมทั้งเป็นวิธีการที่ช่วยเสริมสร้างความ เข้มแข็งของชุมชน ความเป็นเจ้าของชุมชน และเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น

แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงต้องสนับสนุนให้ชุมชนจัดทำ แผนพัฒนาท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วม เสริมสร้างพลังของชุมชนร่วมกันกำหนดอนาคตและทิศทางการพัฒนาชุมชน ของตนเอง โดยนำปัญหาของชุมชนมาวิเคราะห์ กำหนดกิจกรรม เพื่อหาสาเหตุและแนวทางการแก้ไขปัญหาของ ชุมชนในท้องถิ่น ให้สามารถสนองตอบความต้องการของประชาชนและพัฒนาตำบลให้เจริญก้าวหน้า โดยผ่าน กระบวนการประชาคมหมู่บ้าน ในการเสนอปัญหาความต้องการที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาให้ได้รับประโยชน์จาก แผนนั้นอย่างแท้จริง แผนพัฒนาท้องถิ่นจึงเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยสนับสนุนองค์การปกครอง ส่วน ท้องถิ่นในการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นเพื่อนำไปสู่การกำหนดจุดมุ่งหมายการพัฒนา การกำหนดภารกิจและแนวทางการดำเนินงาน เพื่อนำไปสู่จุดมุ่งหมายอย่างเป็นระบบ ซึ่งจะช่วยให้การกำหนด แผนงานโครงการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีทิศทางที่สอดคล้องและประสานสนับสนุนในจุดมุ่งหมายร่วมกัน ซึ่งนอกจากจะทำให้ปัญหาและความต้องการได้รับตอบสนองอย่างเหมาะสมแล้วยังเป็นการบริหารทรัพยากรที่มีอยู่ อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดและยังเป็นการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการถ่ายโอนภารกิจจากหน่วยงาน ส่วนกลางและส่วนภูมิภาคในอนาคตเป้าหมายสำคัญในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น ตามระเบียบ กระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2548 คือการส่งเสริมให้

ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นในรูปของประชาคมหมู่บ้านและประชาคมตำบลอันจะเป็นการเข้าไปมีส่วนร่วมกำหนดอนาคตและวิถีชีวิตความเป็นไปในชุมชนของตนเอง ตามรูปแบบการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนที่กระทำจากเบื้องล่างขึ้นสู่เบื้องบน อีกทั้งใช้กระบวนการประชาคมหมู่บ้านประชาคมตำบล แกนนำชุมชน เครือข่ายภาคประชาชน และองค์กรพัฒนาต่าง ๆ ในการผลักดันให้เกิดการรวมตัวกัน เพื่อพัฒนาท้องถิ่น จากการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาประเทศ พัฒนาท้องถิ่นการพัฒนาชนบท ในด้านต่าง ๆ ที่ผ่านมายังไม่สัมฤทธิ์ผลเท่าที่ควรสาเหตุสำคัญประการหนึ่งก็คือ ความล้มเหลวในการดำเนินการพัฒนาต่าง ๆ ของรัฐบาลมาจากการยึดกลยุทธ์การพัฒนาและยึดแนวคิดทฤษฎีที่มาจากภายนอกบ่อยครั้งที่ หน่วยงานภาครัฐบาลเองก็มุ่งแสวงหารูปแบบการพัฒนาชนบทที่เหมาะสมจากต่างประเทศโดยหวังเป็นสูตรสำเร็จของทั่วประเทศ แต่การแสวงหาแนวทางและกลยุทธ์การพัฒนาจากภายนอกโดยหวังนำมาประยุกต์ใช้ต่อชนบท นั้นไม่ได้ผล ซึ่งไม่สามารถแทนแนวการศึกษาสภาวะเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมของเราเอง เลยได้ดำเนินการเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาและงบประมาณของ อบต. สามารถดำเนินการได้ทั้ง 2 ฝ่าย คือฝ่ายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่นควรสนับสนุนให้มีการทำแผนชุมชนให้เกิดขึ้นในทุกหมู่บ้าน โดยการให้คำแนะนำในการจัดทำให้ความช่วยเหลือทางวิชาการ สนับสนุนข้อมูลเพื่อการจัดทำแผนชุมชน สนับสนุนการจัดเวทีประชาคมอย่างสร้างสรรค์ และพิจารณานำโครงการหรือกิจกรรมที่ต้องดำเนินการร่วมกับชุมชนหรือโครงการหรือกิจกรรมที่เกินขีดความสามารถของชุมชนมาบรรจุไว้ในแผนพัฒนาโครงการหรือกิจกรรมที่เป็นปัญหาความต้องการของประชาชนจากการจัดเวทีประชาคมอย่างสร้างสรรค์ จะต้องถูกบรรจุไว้ในแผนพัฒนา เพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในพื้นที่อย่างบูรณาการและช่วยเชื่อมต่อยุทธศาสตร์การพัฒนาของ อบต. กับปัญหาความต้องการของประชาชนนำไปสู่การเห็นพ้องต้องกันและทำงานร่วมกันเป็นภาคีเครือข่ายการพัฒนาในพื้นที่ต่าง ๆ สร้างผลสัมฤทธิ์ที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพ ส่วนฝ่ายประชาชน ควรเข้าร่วมการประชุมประชาคมอย่างสร้างสรรค์ ทุกครั้งที่มีการจัดประชุมประชาคมเพื่อทำแผนพัฒนาหรือแผนอื่น ๆ ซึ่งการประชุมประชาคมมักอยู่ในช่วงระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ถึงมีนาคมของทุกปี โดยที่ประชาชนหรือชุมชนควรรวมตัวกันจัดทำแผนของชุมชนหรือแผนของหมู่บ้านของตนไว้ โดยใช้ข้อมูลจากที่เก็บเองหรือข้อมูลจากหน่วยงานอื่น ๆ มาสนับสนุนการจัดทำแผนชุมชนด้วย นอกจากนี้ยังต้องติดตามกระบวนการและขั้นตอนการยกร่างแผนพัฒนาการพิจารณาร่างแผนพัฒนา ซึ่ง อบต. จะดำเนินการในช่วงระหว่างเดือนเมษายนถึงพฤษภาคมของทุกปี ที่สำคัญคือ ต้องร่วมติดตาม กระบวนการประสานแผนพัฒนาท้องถิ่น (อบต.) ในการบรรจุโครงการที่เกินศักยภาพของ อบต. เข้าสู่การพิจารณาบูรณาการของคณะกรรมการประสานแผนระดับอำเภอและจังหวัด ภายในช่วงระหว่างเดือนมิถุนายนและกรกฎาคมของทุกปีด้วยการปกครองท้องถิ่น คือ รากฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตย เพราะการปกครองท้องถิ่นจะเป็นสถาบันฝึกสอนการเมืองการปกครองให้แก่ประชาชนให้ประชาชนรู้สึกว่าคุณมีส่วนได้ส่วนเสียการปกครองการบริหารท้องถิ่น เกิดความรับผิดชอบและหวงแหนต่อประโยชน์อันพึงมีต่อท้องถิ่นที่ตนอาศัยอยู่อันจะนำมาซึ่งความศรัทธาเลื่อมใสในการปกครองโดยระบอบ ประชาธิปไตย การปกครองท้องถิ่นยังเป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาลซึ่งเป็นหลักการสำคัญของการกระจายอำนาจ นอกจากนี้การปกครองท้องถิ่นยังทำให้ประชาชนรู้จักปกครองตนเอง มีส่วนร่วมในการปกครองซึ่งจะทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้อุปสรรค ปัญหาและช่วยกันแก้ปัญหาในท้องถิ่นของตนเองการจัดทำแผนพัฒนาตำบลนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการกำหนดทิศทางและอนาคตในการพัฒนาแต่ละท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเกิดการกระจายอำนาจการปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบขององค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งเป็นองค์กรที่อยู่ใกล้ชิด

กับประชาชนและปัญหาของชุมชนอย่างแท้จริง ความสำคัญของการจัดทำแผนช่วยให้การบริหารงานเป็นไปโดยประหยัดทั้งเวลา แรงงานของเจ้าหน้าที่และเงินหรือทรัพยากรของหน่วยงาน การปฏิบัติตามแผนทำให้ง่ายและสะดวกต่อการปฏิบัติช่วยให้การอำนวยความสะดวก การประสานงาน การตรวจสอบติดตามและควบคุมงาน เป็นไปอย่างถูกต้องและเหมาะสม ทำให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เพราะกระบวนการวางแผนจะช่วยให้เห็นวิธีการปฏิบัติงานที่ดีที่สุด นอกจากนี้ยังลดความผิดพลาดในการปฏิบัติงานและสามารถกำหนดล่วงหน้าในการแก้ปัญหาและอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นระหว่างการ ปฏิบัติงานได้ด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน เนื่องจากระบบงานที่ไม่เอื้อต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน ขณะที่ประชาชนยังให้ความสนใจกิจการขององค์การบริหารส่วนตำบลต่าง ๆ ที่สำคัญทัศนคติของผู้บริหารยังคับแคบติดวัฒนธรรมการทำงานแบบเก่าที่คิดเอง อีกทั้งไม่บริหารกิจการให้เป็นไปตามแผนพัฒนาอีกด้วย จากข้อมูลดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยต้องการวิจัยกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลนาเกลือ อะไรเป็นปัจจัยที่มีผลกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนารวมทั้งปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำแผนพัฒนา ซึ่งผลของการวิจัยในครั้งนี้จะ สามารถนำไปเป็นข้อมูลเพื่อเป็นแนวทางการเสนอแนะหรือปรับปรุงแก้ไข ในการพัฒนาการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนของท้องถิ่นให้เหมาะสม ก่อให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ตลอดจนตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง รวมทั้งให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาของท้องถิ่นมากขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลนาเกลือ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลนาเกลือ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ

ขอบเขตด้านเนื้อหา

เน้นการศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลนาเกลือ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการและด้านปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลนาเกลือ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ

ขอบเขตด้านข้อมูล

ผู้วิจัยใช้การเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างคือสอบถามจากประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลนาเกลือ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ

ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาในพื้นที่ชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลนาเกลือ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ

ขอบเขตด้านเวลา

ใช้ระยะเวลาในการศึกษาเดือน กันยายน-ตุลาคม 2564

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้รับความรู้เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาฯ และนำไปแก้ไขต่อไป
2. ได้แนวทางในการปรับปรุงแก้ไขปัญหาการจัดทำแผนพัฒนาฯ ให้มีประสิทธิภาพที่ดีขึ้น
3. ได้ทราบถึงการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาฯ และการทำประชาคมการมีส่วนร่วมมากขึ้น

การจัดทำประชาคมในความคิดของผู้วิจัย

การรวมตัวของสมาชิกในชุมชนเพื่อร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนด้วยตนเอง ไม่ว่าจะเป็นการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แลกเปลี่ยนถกแถลงเกี่ยวกับข้อมูลนั้น ๆ การแก้ไขปัญหาในชุมชน การวางแผนพัฒนาชุมชนโดยที่จะต้องมีการตกลงร่วมกัน อาจจะสนใจในหัวข้อเรื่องต่าง ๆ และนำมาเรียบเรียงใส่ประเด็นปัญหาเข้าไปสำหรับกรณีที่เป็นปัญหาประชาคม การแก้ไขปัญหาต่าง เช่น การแก้ไขปัญหาน้ำท่วม ปัญหาขยะในชุมชน สอบถามประชาชนมีความคิดเห็นอย่างไร โดยมีผู้นำชุมชนเป็นผู้แสดงความคิดเห็นนำและให้ลูกบ้านแสดงความคิดเห็นต่อมาอาจมีการสอบถามเกี่ยวกับหัวข้อที่แจ้งมา ใครมีความคิดเห็นเห็นเดียวกันก็จะยกมือขึ้นเพื่อแสดงให้เห็นว่ามีแนวคิดร่วมกัน อาจเป็นการนับคูที่นำหนักของความคิดเห็นหัวข้อนี้ก็ได้เสียงข้างมากมักจะได้รับความสนใจและหัวข้อในการนำไปพัฒนาปัญหาให้เกิดประสิทธิภาพที่ดีขึ้น

แนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลนาเกลือ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลนาเกลือ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลนาเกลือ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ ดังนั้นเพื่อสร้างกรอบแนวคิดของการวิเคราะห์งานวิจัยครั้งนี้ขอเสนอเนื้อหาตามลำดับขั้นตอนดังนี้

- 2.1 การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการทำประชาคม
- 2.4 ปัจจัยของการมีส่วนร่วม
- 2.5 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น

พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น พ.ศ. 2542 มาตรา 16 และมาตรา 171 บัญญัติให้องค์การบริหารส่วนตำบลและการปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ มีอำนาจหน้าที่ในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง และองค์การบริหารส่วนจังหวัดซึ่งนอกจากจะมีอำนาจหน้าที่ในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง แล้วยังมีอำนาจหน้าที่ในการประสานการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนดอีกด้วย นอกจากนี้ พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 ได้บัญญัติให้มืองค์กรรับผิดชอบในการจัดทำแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ คณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นและกำหนดหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการให้บริการสาธารณะที่จำเป็นแก่ท้องถิ่น ตลอดจนรายได้ของท้องถิ่นที่เพิ่มขึ้น

1. พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542, มาตรา 16 และมาตรา 17, ภายใต้ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำและประสานแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2548 กำหนดประเภทของแผนพัฒนาท้องถิ่นไว้ 2 ประเภท ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ “แผนยุทธศาสตร์การพัฒนา” หมายความถึง ยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่กำหนดยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนา ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งแสดงถึงวิสัยทัศน์พันธกิจ และจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาในอนาคต โดยสอดคล้อง กับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติแผนพัฒนาจังหวัดและแผนพัฒนาอำเภอ “แผนพัฒนา” หมายถึง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาการ อันมีลักษณะเป็นการกำหนดรายละเอียดแผนงานโครงการพัฒนาที่จัดทำขึ้นสำหรับปีงบประมาณแต่ละปี ซึ่งมีความต่อเนื่อง และเป็นแผนก้าวนำครอบคลุมระยะเวลาสามปี โดยมีการทบทวนเพื่อปรับปรุงเป็นประจำทุกปี

2.1.1 วัตถุประสงค์ของแผนพัฒนาสามปี

1. เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาท้องถิ่นและแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนในด้านต่าง ๆ ของประชาชน ในองค์การบริหารส่วนตำบลนาเกลือ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. สามารถกำหนดแนวทางในการพัฒนาท้องถิ่นในระยะปานกลาง 5 ปี ให้ทราบถึงลักษณะของแผนวัตถุประสงค์ ขั้นตอนในการดำเนินการและประโยชน์ของการจัดทำแผนพัฒนาสามปี

2.1.2 ลักษณะของแผนพัฒนาสามปี แผนพัฒนาสามปี จะมีลักษณะเป็นการกำหนดรายละเอียดของโครงการพัฒนา ดังนั้น ในการจัดทำโครงการให้คำนึงถึงความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ โดยคำนึงถึงรายรับขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้เพื่อให้แผนพัฒนาสามปี เป็นกรอบในการจัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปี ที่ใกล้เคียงความจริง และในการจัดทำโครงการให้มีการจัดลำดับความสำคัญความเร่งด่วนของโครงการ กล่าวคือ โครงการที่มีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชน และมีความจำเป็นเร่งด่วนมาก ต้องนำไปปฏิบัติก่อนโดยอาจแยกประเภทของโครงการออกอย่างน้อยเป็นสามประเภท คือ

1. โครงการที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการเอง
2. โครงการที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอุดหนุนให้หน่วยงานอื่นดำเนินการตามที่มีระเบียบ/กฎหมายกำหนดไว้
3. โครงการที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่น 2 เทศบาลตำบลบางเตือ, แผนพัฒนาสามปี (พ.ศ.2559-2561) (ปทุมธานี: เทศบาล ตำบลบางเตือ, 2561), (อัดสำเนา).

2.1.3 ประโยชน์ของการจัดทำแผนพัฒนาสามปี

1. ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีแผนงาน/โครงการเป็นแนวทางในการจัดทำงบประมาณ
2. ทำให้เกิดการประสานงานแบบบูรณาการระหว่างหน่วยงาน และมีความชัดเจนเพื่อ ลดปัญหาความซ้ำซ้อนและความขัดแย้ง ตลอดจนประหยัดทรัพยากรทางการบริหาร
3. ทำให้การบริหารงานมีทิศทางที่แน่นอน โดยใช้แผนพัฒนาสามปีเป็นตัวกำหนดทิศทางในการบริหาร เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย แก้ไขปัญหาความเดือดร้อน และตอบสนองความต้องการของประชาชนตามนโยบายระดับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องตามศักยภาพและขีดความสามารถอย่างมี ประสิทธิภาพ
4. ทำให้เกิดกระบวนการตรวจสอบ ติดตาม และควบคุมการดำเนินการโครงการพัฒนาต่าง ๆ ให้เป็นไปอย่างมีระบบและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

2.1.4 องค์กรในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น

ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2548 ได้กำหนดองค์กรในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น สรุปได้ดังนี้

1. คณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น เป็นองค์กรที่มีหน้าที่กำหนดแนวทางการพัฒนาของท้องถิ่นให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นโยบายรัฐบาล แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนาอำเภอ การผังเมือง ตลอดจนให้คำปรึกษาหารือเกี่ยวกับการพัฒนาท้องถิ่น

2. คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นเป็นองค์กรที่มีหน้าที่จัดทำร่างแผนพัฒนาให้สอดคล้องตามแนวทางการพัฒนาที่คณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่นกำหนด

3. คณะกรรมการประสานแผนพัฒนาท้องถิ่น เป็นองค์กรที่ทำหน้าที่กำหนดกรอบ ทิศทาง แนวทาง รวมทั้งประสานการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนา จังหวัด อำเภอ ตรวจสอบวิเคราะห์และประสานแผนพัฒนาของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัด ให้ความเห็นชอบร่างแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาหรือแผนพัฒนาสามปีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัด รวบรวมข้อมูลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อประโยชน์ในการประสานแผน คณะกรรมการประสานแผนพัฒนาท้องถิ่นอาจมอบอำนาจในการให้ความเห็นชอบร่างแผนพัฒนาฯ ให้คณะอนุกรรมการประสานแผนระดับอำเภอ เพื่อปฏิบัติหน้าที่แทนได้ภายใต้การกำหนดกรอบนโยบาย แนวทางการพัฒนาที่คณะกรรมการประสานแผนกำหนด สำหรับองค์ประกอบขององค์การในการจัดทำและประสานแผนพัฒนา (ยกเว้นคณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนา) จะมีลักษณะ “ไตรภาคี” โดยมีองค์ประกอบจาก ตัวแทนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตัวแทนของราชการบริหารส่วนภูมิภาคและรัฐวิสาหกิจ และตัวแทนจากภาคประชาชนในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการประสานงานและบูรณาการ รวมทั้งสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานท้องถิ่น

2.1.5 ขั้นตอนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 1 เตรียมการจัดทำแผนและจัดเก็บข้อมูลโดยการประเมินผลการพัฒนาที่ผ่านมา รวบรวมปัญหา/ความต้องการของประชาชนในพื้นที่ ข้อมูลจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนา

ขั้นตอนที่ 2 การจัดประชุมประชาคม ร่วมกับคณะกรรมการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลและคณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลนาเกลือ เพื่อร่วมพิจารณาปัญหา/ความต้องการในพื้นที่ จัดลำดับความสำคัญของยุทธศาสตร์การพัฒนา ตามความจำเป็นเร่งด่วน ทรัพยากร งบประมาณที่มีอยู่ และแนวทางการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลนาเกลือ

ขั้นตอนที่ 3 รวบรวมข้อมูลโครงการจากหน่วยงานในองค์การบริหารส่วนตำบลนาเกลือ จัดทำร่างแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ.2558-2560) ซึ่งแสดงรายละเอียดโครงการ วัตถุประสงค์ เป้าหมาย งบประมาณ ระยะเวลา และหน่วยงานที่รับผิดชอบโครงการ

ขั้นตอนที่ 4 เสนอร่างแผนพัฒนาสามปี(พ.ศ.2558-2560) ต่อคณะกรรมการสนับสนุน การจัดทำแผนพัฒนาเพื่อพิจารณาและนำเสนอต่อคณะกรรมการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลนาเกลือ ตามลำดับ

ขั้นตอนที่ 5 นำเสนอร่างแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ.2558-2560) ที่คณะกรรมการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลนาเกลือ พิจารณาแล้วต่อผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลนาเกลือ เพื่อพิจารณาและประกาศใช้

ตามระเบียบฯ ส่วนกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น ได้กำหนดขั้นตอนการจัดทำแผนพัฒนาสามปีซึ่งเป็นขั้นตอนในการแปลงแผนยุทธศาสตร์นำไปสู่การปฏิบัติซึ่งได้กำหนดขั้นตอนการจัดทำ เป็นแนวทางให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำไปดำเนินการ 7 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมการจัดทำแผน

1. หน่วยงานที่รับผิดชอบควรพบผู้บริหารท้องถิ่นเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ ความสำคัญ และความจำเป็นในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี เพื่อให้ผู้บริหารทราบถึงภารกิจที่จะต้องดำเนินการต่อไป และดำเนินการเสนอโครงการจัดทำแผนพัฒนาสามปีผ่านปลัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ ผู้บริหารท้องถิ่นอนุมัติโครงการดังกล่าว และกำหนดปฏิทินการทำงานไว้อย่างชัดเจน

2. หน่วยงานที่รับผิดชอบแจ้งโครงการที่ได้รับอนุมัติให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ ได้แก่ คณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น หน่วยงานภายใน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประชาคม กระทรวงมหาดไทย กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น คู่มือการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อาสารักษาดินแดน, 2547) หน้า 38-47)

ขั้นตอนที่ 2 การคัดเลือกยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนา

1. ในขั้นตอนนี้คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนา จะสรุปยุทธศาสตร์การ พัฒนาและแนวทางการพัฒนาจากแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาพร้อมทั้งข้อมูลที่เกี่ยวข้องปัญหาความ ต้องการของท้องถิ่นรวมทั้งสรุปยุทธศาสตร์การพัฒนาของจังหวัด/อำเภอ และนโยบายของผู้บริหาร ท้องถิ่น เพื่อนำเสนอต่อคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น

2. คณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น จัดการประชุมร่วมระหว่างคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น ประชาคมท้องถิ่นและส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกันพิจารณา โดยในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีในครั้งแรก ให้เวทีการประชุมร่วมดังกล่าวคัดเลือกยุทธศาสตร์การพัฒนา แนวทางการพัฒนาที่สมควรนำมาใช้เป็นแนวทางการจัดทำแผนพัฒนาสามปีเพื่อเป็นกรอบในการพิจารณาจัดทำโครงการกิจกรรม ในแผนพัฒนาสามปีต่อไปแต่สำหรับการจัดทำแผนพัฒนาสามปีครั้งต่อไป (เมื่อครบรอบหนึ่งปี) ให้เวที ประชุมร่วมพิจารณาทบทวนดูว่า จากยุทธศาสตร์แนวทางการพัฒนาที่ได้คัดเลือกและโครงการ/ กิจกรรมที่กำหนดไว้ยังมีความเหมาะสมหรือไม่ ซึ่งในขั้นตอนนี้ในการจัดทำแผนพัฒนาสามปีในปี ต่อไปจะสามารถคัดเลือกยุทธศาสตร์การพัฒนา แนวทางการพัฒนา ที่จะนำมาใช้เป็นกรอบการจัดทำแผนพัฒนาสามปีได้รวมทั้งกำหนดโครงการ/กิจกรรม ที่จะเพิ่มเติมหรือตัดทอนลงได้

3. เมื่อได้แนวทางการพัฒนาแล้ว เวทีการประชุมร่วมพิจารณาว่าจะมีโครงการ/ กิจกรรมอะไรบ้างที่ต้องดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของแนวทางการพัฒนาที่คัดเลือกมาใช้เป็นกรอบในการพัฒนา

4. โครงการ/กิจกรรมที่พิจารณากำหนดอาจมีเป็นจำนวนมาก ดังนั้นในขั้นตอนนี้

4.1 พิจารณาความเกี่ยวเนื่องกันระหว่างยุทธศาสตร์หรือระหว่างแนวทางการ พัฒนาเช่นใน “ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก” ได้กำหนด “แนวทางการ พัฒนาสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์” โดยเวทีประชุมร่วมได้กำหนด “โครงการพัฒนาด้าน การตลาด” ซึ่งอาจมีความสัมพันธ์กับ “ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการท่องเที่ยว” ซึ่งได้กำหนด “แนวทางการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ศิลปะ วัฒนธรรม” โดยได้กำหนด “โครงการปรับปรุงสถานที่ประวัติศาสตร์ปราสาทเก่า” หากพิจารณาแล้วจะเห็นว่าโครงการทั้งสองที่มาจาก ยุทธศาสตร์การพัฒนาคนละยุทธศาสตร์กัน แต่มีความเชื่อมโยงและสนับสนุนกันได้

ในเชิงการ เสริมสร้างรายได้แก่ประชาชนโดยการนำผลิตภัณฑ์มาขายให้นักท่องเที่ยวซึ่งหากกำหนดในแผนพัฒนาสามปีแล้วจะต้องกำหนดช่วงเวลาการดำเนินงานที่สอดคล้องกัน

4.2 ให้พิจารณาโครงการ/กิจกรรม จากแผนชุมชนที่เกินขีดความสามารถในการดำเนินการของชุมชนที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาในแผนยุทธศาสตร์พัฒนามาประกอบการจัดทำแผนพัฒนาสามปี

4.3 มีการจัดลำดับความสำคัญของโครงการ/กิจกรรมเพื่อที่จะบรรจุลงในแผนพัฒนาสามปีได้อย่างเหมาะสมและนอก จากนั้นยังเป็นการจัดลำดับโครงการไว้เพื่อทำแผนพัฒนาสามปีในช่วงถัดไปด้วย เนื่องจากการดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของยุทธศาสตร์การพัฒนา อาจจะต้องใช้เวลาต่อเนื่องนานกว่าสามปี ดังนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำเป็นต้องพิจารณา แนวทางการจัดทำโครงการ/กิจกรรมที่ต่อเนื่องไปในระยะยาวด้วย ซึ่งอาจจะยังไม่สามารถระบุไว้ ในช่วงสามปีของการจัดทำแผนพัฒนาสามปีได้ เช่น โครงการจัดการขยะมูลฝอย อาจมีกิจกรรม หลากหลาย ที่ต้องดำเนินการต่อเนื่อง

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ดำเนินการสำรวจและเก็บข้อมูลที่จำเป็นต่อการจัดทำแผนพัฒนาสามปี แนวทางการพัฒนาที่เลือก ต้องการข้อมูลประเภทใดเป็นพิเศษ ต้องการข้อมูลของช่วงเวลาใดและจะเก็บข้อมูลจากแหล่งใดเพื่อเป็นข้อมูลที่จะนำมาวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาโครงการ/กิจกรรมได้อย่างถูกต้อง โดยในการเก็บรวบรวมจะต้องเก็บข้อมูลทั้งข้อมูลภายในองค์กรและข้อมูลภายนอก เพื่อสามารถนำมาวิเคราะห์SWOT (การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค) ได้

2. การวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย 4 กิจกรรม หลักคือ

1. การประเมินผลการพัฒนาที่ผ่านมา
2. การคัดเลือกยุทธศาสตร์การพัฒนา
3. การจัดลำดับความสำคัญของแนวทางการพัฒนา
4. การตัดสินใจเลือกแนวทางการพัฒนาในห้วงสามปี

ขั้นตอนที่ 4 การกำหนดวัตถุประสงค์ของแนวทางการพัฒนา

1. หลังจากได้แนวทางการพัฒนาในช่วงสามปีแล้วให้ที่ประชุมร่วมกันพิจารณาคัดเลือกวัตถุประสงค์ของยุทธศาสตร์การพัฒนา มาจัดทำเป็นวัตถุประสงค์ของแนวทางการพัฒนาโดยพิจารณาคัดเลือกวัตถุประสงค์ของยุทธศาสตร์พัฒนาจากแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา ที่สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาในช่วงสามปี โดยนำวัตถุประสงค์ดังกล่าวมาจัดทำเป็นวัตถุประสงค์ของแนวทางการพัฒนาในช่วงสามปี บางครั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอาจกำหนดวัตถุประสงค์ของแนวทางการพัฒนาตั้งแต่ขั้นตอนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์พัฒนาท้องถิ่นแล้วแต่อาจนำมาปรับให้ชัดเจนและสอดคล้องกับสถานการณ์ในช่วงสามปี

2. ในขั้นตอนนี้ ที่ประชุมจะร่วมกันพิจารณากำหนดโครงการ/กิจกรรมการพัฒนาที่จะต้องดำเนินการตามแนวทางที่คัดเลือก และโดยที่กิจกรรมที่จะดำเนินการย่อมมีความหลากหลาย

ขั้นตอนที่ 5 การจัดทำรายละเอียดโครงการ/กิจกรรมการพัฒนา

คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นพิจารณาคัดเลือกโครงการที่สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาในช่วงสามปีมาจัดทำรายละเอียดโครงการ ในด้านเป้าหมายผลผลิต ผลลัพธ์งบประมาณ ระยะเวลา ผู้รับผิดชอบ และตัวชี้วัดความสำเร็จ โดยเน้นการศึกษารายละเอียดของกิจกรรมที่จะดำเนินการในปีแรกของแผนพัฒนาสามปี เพื่อให้สามารถนำไปจัดทำงบประมาณ รายจ่ายประจำปีได้ต่อไป

ขั้นตอนที่ 6 การจัดทำร่างแผนพัฒนาสามปี

1. คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น จัดทำร่างแผนพัฒนาสามปี โดยมีเค้าโครงประกอบด้วย 7 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 บทนำ ส่วนที่ 2 สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่วนที่ 3 ผลการพัฒนาท้องถิ่นในปีที่ผ่านมา ส่วนที่ 4 สรุปผลยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนา ส่วนที่ 5 ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาในช่วงสามปี ส่วนที่ 6 บัญชีโครงการ/กิจกรรม ส่วนที่ 7 การติดตามและประเมินผลการนำแผนพัฒนาสามปีไปปฏิบัติ

2. คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น จัดเวทีประชาคมประกอบด้วยคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น ประชาคมท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อเสนอร่างแผนพัฒนาสามปีและรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ แล้วนำไปปรับปรุงแผนพัฒนาสามปีให้สมบูรณ์ต่อไป

3. คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นนำร่างแผนพัฒนาสามปีที่ปรับปรุงแล้วเสนอคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่นเพื่อพิจารณา

ขั้นตอนที่ 7 การอนุมัติและประกาศใช้แผนพัฒนาสามปี

1. คณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่นพิจารณาร่างแผนพัฒนาสามปี เพื่อเสนอผู้บริหารท้องถิ่น

2. ผู้บริหารท้องถิ่นพิจารณาอนุมัติร่างแผนพัฒนาสามปีและประกาศใช้แผนพัฒนาสามปีสำหรับองค์การบริหารส่วนตำบลให้ผู้บริหารท้องถิ่นเสนอร่างแผนพัฒนาสามปีต่อสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อให้ความเห็นชอบก่อนแล้วผู้บริหารท้องถิ่นจึงพิจารณาอนุมัติและประกาศใช้แผนพัฒนาสามปีต่อไป

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ความหมายของการมีส่วนร่วม ได้มีผู้ให้ความหมายดังต่อไปนี้

อรรถัย ก๊กผล (2548หน้า8) สรุปว่าความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนในปัจจุบัน คือ กระบวนการซึ่งประชาชน หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะ แลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นเพื่อแสวงหาทางเลือก และการตัดสินใจต่าง ๆ เกี่ยวกับโครงการที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับร่วมกันทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง จึงควรเข้าร่วมในกระบวนการนี้ ตั้งแต่เริ่มจนกระทั่งถึงการติดตามและประเมินผล เพื่อให้เกิดความเข้าใจและการรับรู้ การเรียนรู้ การปรับเปลี่ยนโครงการร่วมกัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่ายซึ่งองค์ประกอบสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการที่มีความต่อเนื่อง มีการเรียนรู้ร่วมกัน ของผู้ที่เกี่ยวข้อง ทั้งฝ่ายรัฐ องค์กรเอกชน และประชาชนทั่วไป โดยเน้นการสื่อสารสองทาง ทั้งช่องทางที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ไม่ใช่การทำครั้งเดียวจบ และควรเกิดขึ้นตลอดโครงการ

2. เป้าหมายของการมีส่วนร่วมไม่ใช่เพียงการจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นตามกฎหมายหรือการทำให้ไม่มีความขัดแย้ง หากแต่กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนควรมุ่งให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง และเป็นวิธีการเพื่อทำให้การตัดสินใจของรัฐดีขึ้นและเป็นที่ยอมรับร่วมกัน จากความหมายของการมีส่วนร่วมผู้ศึกษาพอสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่ประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีโอกาสเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องแสดงทัศนะในเรื่องใด เรื่องหนึ่ง ด้วยความสมัครใจ และเป็นที่ยอมรับร่วมกัน และเป็นเรื่องที่ทำให้ได้รับผลประโยชน์ซึ่งอาจจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อมก็ได้รวมทั้งสอดคล้องกับชีวิตความต้องการ ความจำเป็นของประชาชนในชุมชนและการมีส่วนร่วมยังช่วยสร้างความรู้สึกรับผิดชอบและความเป็นเจ้าของให้เกิดขึ้นกับประชาชนด้วย

2.2.1 ความสำคัญของการมีส่วนร่วม ความสำคัญมีส่วนร่วม ได้มีผู้กล่าวไว้ดังต่อไปนี้

นรินทร์ชัย พัฒนาพงศา (2546หน้า 3-11.) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วม ดังนี้

1. ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่จำกัด ทุกคนมีความห่วงใย จึงต้องเข้ามามีส่วนร่วม
2. เพื่อให้ชุมชน และกลุ่มต่าง ๆ สนับสนุนต่อผลการตัดสินใจนั้น ๆ หรือในบางกรณีที่หน่วยงานของรัฐไม่อยู่ในสถานะที่จะบังคับใช้การตัดสินใจนั้น ๆ ได้ หรือต้องได้รับความสมัครใจ สนับสนุน จากคนส่วนใหญ่ของชุมชน จึงจะสามารถดำเนินการได้ มิฉะนั้นกลุ่มที่คัดค้านอาจทำให้โครงการล้มเลิกไปได้ จึงต้องให้ชุมชนสนับสนุนโครงการให้มาก
3. เมื่อต้องตัดสินใจอย่างไรแล้ว จะเกิดผลกระทบที่สำคัญต่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคล เช่น จะสร้างอ่างเก็บน้ำแล้วต้องอพยพบุคคลจำนวนมากออกนอกสถานที่ก่อสร้าง
4. เพื่อหาทางเลือกที่ดีกว่า ทั้งนี้ฝ่ายรัฐบาลเองนั้น อาจไม่มีข้อมูลที่ดีหรือแนวคิดที่ เหมาะสมที่สุดเสมอไป หรือจะลอกแบบจากกิจกรรมที่สำเร็จโดยใช้ความรู้เดียวหรือแผนงานที่พิเศษเพียงแผนเดียวเพื่อไปใช้ในที่อื่นที่ต่างสภาพแวดล้อมให้สำเร็จได้ง่าย ๆ จึงต้องให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบหรือผู้ที่ใช้ประโยชน์จากโครงการมาร่วมให้ความคิดเห็นด้วย
5. เป็นหลักการบริหารบนพื้นฐานของความสุจริตและยุติธรรม ภายใต้ระบบประชาธิปไตยการให้มีส่วนร่วมจากประชาชนเสมือนการให้ตรวจสอบการทำงานของหน่วยงาน นอกจากนี้ การที่ชนกลุ่มต่าง ๆ มีส่วนร่วม โดยร่วมในการค้นหาปัญหา ร่วมวางแผน ฯลฯ หมายถึง การได้ให้ความเป็นธรรมที่จะให้พวกเขาได้รับประโยชน์จากการพัฒนาอย่างทั่วถึงยิ่งขึ้น
6. ประชาชนอาจเป็นต้นเหตุของความล้มเหลวของโครงการได้ถ้าไม่มีส่วนร่วม เช่น การรณรงค์ลดปริมาณของขยะ การให้ตสูบบุหรี่ การเลิกดื่มสุรา การรักษาสุขภาพอนามัยที่ดี การประหยัดพลังงาน ฯลฯ
7. ประชาชนที่อยู่ใกล้ชิดเหตุการณ์จะรับทราบและเผชิญปัญหานั้น ๆ เอง เช่น การรณรงค์ลดปัญหาอาชญากรรม ยาเสพติด การใช้สิ่งสาธารณะประโยชน์ การทุจริตเลือกตั้ง การคอร์รัปชั่น ฯลฯ
8. จำเป็นต้องมีตัวแทนประชาชนหลายฝ่ายร่วมดูแลผลประโยชน์ของตน เพราะที่ผ่านมาผลประโยชน์จากการพัฒนาตกถึงเฉพาะคนบางกลุ่ม

2.2.2 องค์ประกอบของการมีส่วนร่วม องค์ประกอบของการมีส่วนร่วม ได้มีผู้กล่าวไว้หลายท่าน ดังนี้

พัชรี สีโรรส (2546หน้า 2-3.) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของการมีส่วนร่วมของประชาชน ไว้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการที่มีความต่อเนื่อง มีการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ทั้งฝ่ายรัฐ องค์กรเอกชน และประชาชนทั่วไป โดยเน้นการสื่อสารสองทาง ทั้งช่องทางที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ไม่ใช่การทำครั้งเดียวจบ และควรเกิดขึ้นตลอดโครงการ
2. เป้าหมายของการมีส่วนร่วมไม่ใช่เพียงการจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็น ตามกฎหมายหรือการทำให้ไม่มีความขัดแย้ง หากแต่กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนควรมุ่งให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง และเป็นวิธีการเพื่อทำให้การตัดสินใจของรัฐดีขึ้น และเป็นที่ยอมรับร่วมกัน

ถวิลวดี บุรีกุลองค์(2552หน้า 7.)ประกอบของการมีส่วนร่วมของประชาชน ไว้ดังนี้

1. ต้องมีวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายชัดเจน การให้ประชาชนเข้าร่วมในกิจกรรมหนึ่งๆ จะต้อง มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจนว่าเป็นไปเพื่ออะไร ผู้เข้าร่วมจะได้ตัดสินใจดีกว่าควรเข้าร่วมหรือไม่

2. ต้องมีกิจกรรมเป้าหมาย การให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมต้องระบุลักษณะของกิจกรรมว่ามีรูปแบบและลักษณะอย่างไร เพื่อที่ประชาชนจะได้ตัดสินใจว่าควรเข้าร่วมหรือไม่

3. ต้องมีบุคคลหรือกลุ่มเป้าหมาย การให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมจะต้องระบุกลุ่มเป้าหมาย อย่างไรก็ตาม โดยทั่วไปกลุ่มบุคคลเป้าหมายมักถูกจำกัดโดยกิจกรรมและวัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมอยู่แล้วโดยพื้นฐาน ทั้งนี้ มักพิจารณาผู้เข้าร่วมจากกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) ซึ่งเป็นกลุ่มผู้อาจได้รับผลกระทบทั้งทางบวกและลบ เป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม ตลอดจนผู้สนใจอีกด้วย จากองค์ประกอบของการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการให้ประชาชนมีการเรียนรู้ร่วมกัน มีการสื่อสารกันทั้งฝ่ายรัฐ องค์กรเอกชน และประชาชนทั่วไป มีวัตถุประสงค์ จุดมุ่งหมาย มีรูปแบบ กิจกรรมเป้าหมายและลักษณะที่ชัดเจน มุ่งให้มีการมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง เป็นวิธีการเพื่อให้ ตัดสินใจของรัฐดีขึ้น และเป็นที่ยอมรับร่วมกัน

2.2.3 เงื่อนไขของการมีส่วนร่วม

อรทัย ก๊กผล และปรัชญา ชีพเจริญรัตน์ (2547หน้า5.) ได้กล่าวไว้ว่า ในการทำงานเพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องคำนึงถึงเงื่อนไขหรือหลักการที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. การมีส่วนร่วมนั้น ต้องเกิดจากความเต็มใจและความตั้งใจที่จะเข้าร่วม เพราะจะทำให้เกิดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนในการแก้ไขปัญหาและตัดสินใจในเรื่องนั้น ๆ

2. กระบวนการมีส่วนร่วมนั้น จะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาคและขีดความสามารถของแต่ละบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วม

3. การมีส่วนร่วมต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของเสรีภาพ อิสรภาพ ที่จะตัดสินใจว่าจะเลือกในการมีส่วนร่วมหรือไม่ ข้อสำคัญ คือ การมีส่วนร่วมนั้นต้องไม่เกิดจากการบังคับหรือขู่เข็ญจากผู้ที่เหนือกว่า

2.2.4 ลักษณะของการมีส่วนร่วม

อรทัย ก๊กผล และปรัชญา ชีพเจริญรัตน์(2547หน้า4-5.) ได้แบ่งลักษณะของการมีส่วนร่วม ดังนี้

1. เริ่มตั้งแต่การเกิดจิตสำนึกในตนเองและถือเป็นภาระหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมหรือชุมชนที่ตนเองอยู่

2. ร่วมคิดด้วยกันว่าอะไรที่เป็นปัญหาของชุมชน มีสาเหตุอย่างไร และจะจัดลำดับความสำคัญของปัญหาเป้าหมายอย่างไร และควรที่จะจัดการปัญหาใดก่อนหลัง

3. ร่วมกันวางแผนงานการดำเนินงานว่าจะจัดกิจกรรมหรือโครงการอะไร จะแบ่งงานกันอย่างไร ใช้งบประมาณมากน้อยเพียงใด จะจัดหางบประมาณมาจากที่ใดและใครจะเป็นผู้ดูแลรักษา

4. ร่วมดำเนินงาน ประชาชนจะต้องเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความเต็มใจเต็มกำลังความรู้ความสามารถของตนเอง

5. ร่วมกันติดตามประเมินผล ตลอดระยะเวลาที่ทำงานร่วมกันประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการตรวจสอบถึงปัญหา อุปสรรค และร่วมกันในการหาทางแก้ไขปัญหาเพื่อให้งานหรือภารกิจ ดังกล่าวสามารถสำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย

6. ร่วมรับผลประโยชน์ ประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมของชุมชนแล้วย่อมที่จะได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งอาจจะไม่จำเป็นที่จะต้องอยู่ในรูปของเงิน วัสดุสิ่งของ แต่อาจเป็นความสุขสบาย ความพอใจในสภาพของความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นก็ได้ จากลักษณะของการมีส่วนร่วม กล่าวโดยสรุป การมีส่วนร่วมของประชาชนขึ้นอยู่กับลักษณะการมีส่วนร่วม 5 ประการ คือ

1. เริ่มค้นคว้าหาสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น จัดความสำคัญหาปัญหา
2. ร่วมคิดหาวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชนโดยสร้างรูปแบบนโยบาย หรือแผนงานหรือโครงการหรือกิจกรรม
3. ร่วมปฏิบัติ ดำเนินงานตามรูปแบบนโยบาย แผนงานโครงการกิจการ ให้บรรลุตามเป้าหมาย ด้วยความเต็มใจเต็มกำลัง
4. ร่วมติดตาม ประเมินผล ตรวจสอบถึงปัญหา อุปสรรค และร่วมกันหาทางแก้ไข เพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมาย
5. ร่วมรับผลประโยชน์ ประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมหรือประชาชนในชุมชนจะได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน

2.2.5 ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชน ขั้นตอนการมีส่วนร่วม มีผู้กล่าวไว้ ดังนี้

บุญชร แก้วส่อง(2531หน้า 14) (กล่าวถึงการมีส่วนร่วมตามขั้นตอนของการพัฒนา 5 ขั้น ดังนี้ ขั้นที่

1. ขั้นมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในชุมชนตลอดจน กำหนดความต้องการของชุมชนและมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการ ขั้นที่ 2 ขั้นมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา โดยประชาชนมีส่วนร่วมกำหนดนโยบาย และวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงานตลอดจนกำหนดทรัพยากร และแหล่งทรัพยากรที่ใช้ ขั้นที่ 3 ขั้นมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์โดยการสนับสนุนทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์และแรงงานหรือเข้าร่วมบริหารงานประสานงานและดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอกขั้นที่ 4 ขั้นการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนาหรือยอมรับผลประโยชน์ อันเกิดจากการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและจิตใจ ขั้นที่ 5 ขั้นการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการพัฒนาเป็นขั้นที่ประชาชนเข้าร่วมประเมินว่าการพัฒนาที่ได้กระทำไปนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด จากขั้นตอนการมีส่วนร่วมที่กล่าวมาทั้งหมด พอสรุปได้ 4 ขั้นตอน คือ 1. ขั้นตอนมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาเพื่อแนวทางแก้ไขและพัฒนา

2. ขั้นตอนมีส่วนร่วมในการวางแผน วิธีการปฏิบัติตามแนวทางที่กำหนดไว้ 3. ขั้นตอนมีส่วนร่วมรับประโยชน์จากการตัดสินใจพัฒนา 4. ขั้นตอนมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลการพัฒนา

2.2.6 ระดับการมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมในชุมชนมีหลายระดับ ตามที่มีผู้กล่าวไว้ ดังนี้

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2531 หน้า17) ได้กล่าวถึงระดับของการมีส่วนร่วมตามหลักการทั่วไป ว่าแบ่งเป็น 5 ระดับ คือ

1. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ให้ข้อมูลของตน/ครอบครัว/ชุมชนของตน
2. การมีส่วนร่วมรับข้อมูลข่าวสาร
3. การมีส่วนร่วมตัดสินใจ โดยเฉพาะในโครงการที่ตนมีส่วนได้เสีย โดยแบ่งเป็น 3 กรณี แล้วแต่กิจกรรมในตนอยู่ในขั้นตอนใดต่อไปนี้
 - 3.1 ตนมีน้ำหนักการตัดสินใจน้อยกว่าเจ้าของโครงการ
 - 3.2 ตนมีน้ำหนักการตัดสินใจเท่ากับเจ้าของโครงการ
 - 3.3 ตนมีน้ำหนักการตัดสินใจมากกว่าเจ้าของโครงการ
4. การมีส่วนร่วมทำคือ ร่วมในขั้นตอนการดำเนินงานทั้งหมด
5. การมีส่วนร่วมสนับสนุน คือ อาจไม่มีโอกาสร่วมทำ แต่มีส่วนร่วมช่วยเหลือในด้านอื่น ๆ

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล.(2548หน้า29–30.) ได้กล่าวไว้ว่า การแบ่งระดับชั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนอาจแบ่งได้หลายวิธี ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และความละเอียดของการแบ่งเป็นสำคัญ โดยมีข้อพึงสังเกตคือ ถ้าระดับการมีส่วนร่วมต่างจำนวนประชาชนที่เข้ามีส่วนร่วมจะมาก และยิ่งระดับการมีส่วนร่วมสูงขึ้นเพียงใด จำนวนประชาชนที่เข้ามีส่วนร่วมก็จะลดลงตามลำดับ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนเรียงตามลำดับจากต่ำสุดไปหาสูงสุด ได้แก่

1. ระดับการให้ข้อมูล เป็นระดับต่ำสุด และเป็นวิธีการที่ง่ายที่สุดของการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้วางแผนโครงการกับประชาชนมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ข้อมูลแก่ประชาชนโดยวิธีการต่าง ๆ เช่น การแถลงข่าว การแจกข่าวสาร และการแสดงนิทรรศการ เป็นต้น แต่ไม่เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นหรือเข้ามาเกี่ยวข้องใด ๆ

2. ระดับการเปิดรับความคิดเห็นจากประชาชน เป็นระดับขั้นที่สูงกว่าระดับแรก กล่าวคือ ผู้วางแผนโครงการจะเชิญชวนให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นเพื่อเป็นข้อมูลในการประเมินข้อดีข้อเสียของโครงการอย่างชัดเจนมากขึ้น เช่น การจัดทำแบบสอบถามก่อนริเริ่มโครงการต่าง ๆ หรือการบรรยายและเปิดโอกาสให้ผู้ฟังแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการนั้น ๆ เป็นต้น

3. ระดับการปรึกษาหารือ เป็นการเจรจาอย่างเป็นทางการระหว่างผู้วางแผนโครงการและประชาชนเพื่อประเมินความก้าวหน้าหรือระบุประเด็นข้อสงสัยต่าง ๆ เช่น การจัดประชุมการจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการ และการเปิดกว้างรับฟังความคิดเห็น เป็นต้น

4. ระดับการวางแผนร่วมกัน เป็นระดับการมีส่วนร่วมที่ผู้วางแผนโครงการกับประชาชนมีความรับผิดชอบร่วมกันในการวางแผนเตรียมโครงการ และผลที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนินการโครงการ เหมาะที่จะใช้สำหรับการพิจารณาประเด็นที่มีความยุ่งยากซับซ้อนและมีข้อโต้แย้งมาก เช่น การใช้กลุ่มที่ปรึกษาซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง การใช้อินทราเน็ตเพื่อการแก้ปัญหา และการเจรจาเพื่อหาทางประนีประนอมกัน เป็นต้น

5. ระดับการร่วมปฏิบัติเป็นระดับที่ผู้รับผิดชอบโครงการกับประชาชนร่วมกันดำเนินโครงการเป็นขั้นการนำโครงการไปปฏิบัติร่วมกันเพื่อให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

6. ระดับการควบคุมโดยประชาชน เป็นระดับสูงสุดของการมีส่วนร่วมโดยประชาชน เพื่อแก้ปัญหาข้อขัดแย้งที่มีอยู่ทั้งหมด เช่น การลงประชามติแต่การลงประชามติจะสะท้อนถึงความต้องการของประชาชนได้ดีเพียงใด ขึ้นอยู่กับความชัดเจนของประเด็นที่จะลงประชามติและการกระจายข่าวสารเกี่ยวกับข้อดีข้อเสียของประเด็นดังกล่าวให้ประชาชนเข้าใจอย่างสมบูรณ์และทั่วถึงเพียงใด โดยในประเทศที่มีการพัฒนาทางการเมืองแล้ว ผลของการลงประชามติจะมีผลบังคับให้รัฐบาลต้องปฏิบัติตาม แต่สำหรับประเทศไทยนั้นรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันบัญญัติให้ผลของการประชามติมีทั้งแบบที่มีข้อยุติโดยเสียงข้างมาก และแบบที่เป็นเพียงการให้คำปรึกษาแก่คณะรัฐมนตรี ซึ่งไม่มีผลบังคับให้รัฐบาลต้องปฏิบัติตามแต่อย่างใด (มาตรา 165) ระหว่างประชาชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐรวมทั้งยังควบคุมการบริหารจัดการของหน่วยงานรัฐหรือท้องถิ่นให้มี ความโปร่งใสติดตามประเมินผล

สรุปผลการศึกษา อภิปรายและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลนาเกลือ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ

มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลกับการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาฯ
2. เพื่อศึกษากระบวนการขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาฯ
3. เพื่อศึกษาปัญหา และอุปสรรค ในการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาฯ

สามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

5.1 สรุปผลการศึกษา

5.1.1 ปัจจัยที่มีผลกับการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาฯ จากการศึกษาสรุปได้ว่าปัจจัยที่มีผลกับการมีส่วนร่วมในการประชุมประชาคมจัดทำแผนพัฒนาฯ ของกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นประชาชนที่เข้าร่วมในเวทีประชาคม ปัจจัยหลักคือ ประชาชนต้องการใช้โอกาสในเวทีประชาคมเข้าร่วมแสดงความคิดเห็น ในการพัฒนาหมู่บ้านของตนเองให้มีความเจริญก้าวหน้า และต้องการให้องค์การบริหารส่วนตำบลได้รับทราบ พร้อมทั้งนำปัญหาหรือความคิดเห็นของประชาชนไปดำเนินการแก้ไขหรือบรรจุไว้ในแผนพัฒนาฯ จึงกล่าวได้ว่าการจัดทำประชาคมขององค์การบริหารส่วนตำบลนาเกลือเป็นการเปิดโอกาสให้ ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น

5.1.2 กระบวนการขั้นตอนมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาฯ องค์การบริหารส่วนตำบลนาเกลือเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมตรวจสอบ ร่วมรับผลประโยชน์ ตลอดจนการเสนอความคิดเห็นในการตัดสินใจการดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาฯ ซึ่งประชาชนในตำบลนาเกลือมีส่วนร่วมในแต่ละขั้นตอน คือ

5.1.2.1 ขั้นเตรียมการ ประชาชนมีส่วนร่วมในขั้นตอนการสรรหาและคัดเลือก ตัวแทนเพื่อเป็นคณะกรรมการจัดทำแผนพัฒนาตำบลนาเกลือ และการเปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วม ในการคัดเลือกตัวแทนเพื่อเป็นคณะกรรมการจัดทำแผนพัฒนาฯ จากเวทีการประชุมประชาคมของแต่ละหมู่บ้าน โดยผู้ที่ได้รับเลือกเป็นคณะกรรมการจัดทำแผนพัฒนาฯ เป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับจาก มติที่ประชุมของเวทีประชาคมที่ได้แสดงเจตนารมณ์ผ่านกระบวนการการเลือกตั้งโดยตรง

5.1.2.2 ขั้นจัดทำแผนพัฒนาฯ เมื่อขั้นตอนการสรรหาและคัดเลือกตัวแทน เพื่อเป็นคณะกรรมการจัดทำแผนพัฒนาฯ อบรม. เสร็จสิ้นแล้ว เข้าสู่ขั้นตอนการจัดเวทีประชุม ประชาคมเพื่อเสนอปัญหาความต้องการของประชาชน ขั้นตอนเวทีการประชุมประชาคมจึงเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดในการแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนหากปราศจากการมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาฯ อบรม.แล้ว แผนพัฒนาฯ ก็จะไม่บรรลุวัตถุประสงค์ในการตอบสนองความต้องการของประชาชน เมื่อได้ข้อสรุปจากการจัดเวทีประชาคมเพื่อใช้เป็นแนวทางการจัดทำร่างแผนพัฒนาฯ แล้ว จึงนำข้อมูลและแนวทางต่าง ๆ เข้าสู่กระบวนการจัดทำร่างแผนพัฒนาฯ และพิจารณาร่างแผนพัฒนาฯ ซึ่งคณะกรรมการจัดทำแผนพัฒนาฯ และผู้เกี่ยวข้องได้เข้าร่วมประชุมเพื่อตกลงและรับทราบร่วมกันก่อนนำโครงการ/กิจกรรมมาบรรจุใน แผนพัฒนาฯ จากนั้นคณะกรรมการพัฒนาฯ จะเสนอร่างแผนพัฒนาฯ ต่อนายก อบต. เมื่อนายก อบต. พิจารณาเห็นชอบอนุมัติการใช้แผนพัฒนาฯ แล้ว อบต. ก็จะดำเนินการประกาศให้ประชาชนทราบ โดยองค์การบริหารส่วนตำบลนาเกลือได้ติดประกาศไว้ ณ ที่ทำการขององค์การบริหารส่วนตำบลและประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบทางเสียงตามสายทางหอกระจายข่าว รวมทั้งทำหนังสือแจ้งให้ผู้นำชุมชนรับทราบ

5.1.2.3 ขั้นหลังจัดทำแผนพัฒนาฯ พบว่าประชาชนมีบทบาทการมีส่วนร่วมในขั้นหลังจัดทำแผนพัฒนาฯ อบรม. นั้น ผ่านตัวแทนของตนที่ทำหน้าที่ร่วมเป็นคณะกรรมการติดตามและประเมินผล

5.1.3 ปัญหาและอุปสรรค ในการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาฯ ปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาฯ สรุปได้ 2 ประเด็น คือ

5.1.3.1 ปัญหาจากตัวบุคคลและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่

(1) เวลาในการจัดทำประชาคมขององค์การบริหารส่วนตำบลนาเกลือตรงกับเวลาทำงานของประชาชนส่วนใหญ่ของคนในพื้นที่ทำให้ประชาชนที่ต้องประกอบอาชีพในช่วงเวลาดังกล่าวไม่สามารถเข้าร่วมประชาคมได้

(2) ประชาชนบางส่วนยังไม่เข้าใจ และไม่เห็นประโยชน์ของการจัดทำแผนพัฒนาฯ และมองว่าเป็นหน้าที่ของภาครัฐ

(3) การประชาสัมพันธ์ เป็นการประชาสัมพันธ์ในเวลาทำงาน ทำให้ประชาชนที่ออกไปประกอบอาชีพไม่สามารถทราบกำหนดการประชุมประชาคม ได้

5.1.3.2 ปัญหาด้านงบประมาณ ได้แก่ การมีงบประมาณที่ไม่เพียงพอในการจัดสรรเพื่อแก้ไขปัญหาความต้องการให้กับประชาชนในพื้นที่ทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกเบื่อหน่ายในการเข้าร่วมประชาคมเสนอโครงการในการพัฒนา เพราะเห็นว่าโครงการที่เสนอไปนั้น ไม่ได้รับการดำเนินการหรือแก้ไขปัญหาได้ในทันที

5.2 ข้อเสนอแนะ จากผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลกับการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาฯ ผู้ศึกษาได้มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากผลการศึกษา ดังนี้

1. องค์การบริหารส่วนตำบลนาเกลือ ควรจัดให้มีการประชุมประชาคมจัดทำแผนพัฒนาฯ ให้มีช่วงเวลาที่เหมาะสมเป็นไปตามความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่ เช่น วันเสาร์ วันอาทิตย์ หรือวันที่ประชาชนส่วนใหญ่อยู่บ้าน พร้อมทั้งอำนวยความสะดวกในการเดินทางเข้าร่วมประชุมประชาคมแก่ประชาชน

2. องค์การบริหารส่วนตำบลนาเกลือ ควรให้มีการประชาสัมพันธ์ในทุกช่องทางให้มากขึ้นในเรื่องกำหนดการจัดประชาคมทำแผนพัฒนาฯ การให้ความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและการตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น ประโยชน์ของแผนพัฒนาท้องถิ่นรวมทั้ง ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนทราบ และเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นอย่าง ต่อเนื่อง

3. องค์การบริหารส่วนตำบลนาเกลือ ควรจัดโครงการหรือกิจกรรมให้ความรู้ความเข้าใจในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น และบทบาทอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลให้แก่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนกลุ่มดังกล่าวมีความเข้าใจว่าเป็นหน้าที่ที่ทุกฝ่ายต้องเข้ามาร่วมเสนอแนะ ฟังความคิดเห็น ร่วมกัน พัฒนาท้องถิ่น สร้างจิตสำนึกให้เห็นความสำคัญของการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นเป็นการวางแผนของประชาชน ไม่ใช่เป็นแผนของทางราชการ รวมทั้งพัฒนาทักษะและศักยภาพของ เจ้าหน้าที่ทุกระดับควบคู่กันไปด้วย พร้อมทั้งปรับกระบวนการทำงานเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามี ส่วนร่วมมากขึ้น

4. ประชาชนส่วนหนึ่งยังไม่เห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งอาจเกิดจากความเบื่อหน่ายที่ไม่ได้รับประโยชน์อะไร องค์การบริหารส่วนตำบลนาเกลือ จึงต้องมีการพัฒนาความรู้ความเข้าใจในการให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องแก่ประชาชนและชี้แจงเหตุผล กรณีโครงการที่ประชาชนเสนอผ่านเวทีประชาคมแล้วไม่สามารถดำเนินการได้ เพื่อสร้างเสริมให้ประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนมากขึ้น

5. ผู้นำชุมชนควรเป็นตัวกลางประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานรัฐกับประชาชน กล่าวคือ หากองค์การบริหารส่วนตำบลนาเกลือ มีการประชาสัมพันธ์ข่าวสารกิจกรรมใด ๆ ก็ให้ผู้นำชุมชนไปเน้นย้ำกับประชาชน ให้รับทราบอีกครั้ง

6. องค์การบริหารส่วนตำบลนาเกลือ ควรสร้างช่องทางในการติดต่อ สื่อสาร และประสานงานกับประชาชน พร้อมทั้งควรเร่งหาแนวทางสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างเทศบาลกับประชาชนเพื่อลดช่องว่างระหว่างกันและหากเทศบาลมีความสัมพันธ์ที่ดีกับประชาชนแล้ว ประชาชนย่อมต้องการให้ความร่วมมือต่อการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลนาเกลือ ซึ่งอาจส่งผลให้การดำเนินงานต่างสำเร็จลุล่วงไปได้อย่างรวดเร็ว

7. องค์การบริหารส่วนตำบลนาเกลือ ต้องดำเนินโครงการ กิจกรรมตามความต้องการและแก้ไขปัญหาให้ประชาชนอย่างเสมอภาค เท่าเทียมกันไม่เลือกปฏิบัติ

8. องค์การบริหารส่วนตำบลนาเกลือ ควรมีสิ่งจูงใจให้ประชาชนมามีส่วนร่วมในการประชุม ประชาคม เช่น มีการแจกของ

บรรณานุกรม

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิค และกรณีตัวอย่าง (กรุงเทพฯ: 589 Print, 2546) หน้า 3-11.

ถวิลวดี บุรีกุล, การมีส่วนร่วม แนวคิด ทฤษฎีและกระบวนการ, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ: ส.เจริญการพิมพ์, 2552), 7.

อรทัย ก๊กผล และปรัชญา ชีพเจริญรัตน์, การเมืองและการมีส่วนร่วมในระดับท้องถิ่น. สารานุกรมการปกครองท้องถิ่นไทย หมวด ประชาสังคมกับการปกครองท้องถิ่น (กรุงเทพฯ: ธรรมดา เพรส, 2547), 5.

ถวิลวดี บุรีกุล, การมีส่วนร่วม แนวคิด ทฤษฎีและกระบวนการ, 6.

สถาบันพระปกเกล้า, การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการร่างกฎหมาย (กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า, 2544), 4-5.

บัญชา แก้วส่อง, “รูปแบบสังคมจิตวิทยาสำหรับการอธิบายการมีส่วนร่วมของประชาชน ในกระบวนการพัฒนา,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทชั้นบัณฑิต, สาขาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2531), 14.

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิค และกรณีตัวอย่าง, 17

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล, ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) (กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า, 2548), 29–30